

Haciz Yoluyla Takiplerde Tasarrufun İptali Davaları ve Tasarrufun İptali Davalarının Muvazaa Davaları ile Karşılaştırılması

GİRİŞ

İcra takiplerinde, icra takibinin başlatılması ve borçlunun mal varlığı içinde yer alan unsurların haczedilmesinden önce borçlunun mal ve hakları üzerinde tasarrufta bulunması yetkisine herhangi bir kısıtlama getirilmemektedir. Bu durum, borçluların kötü niyetli olarak alacaklılarından mal kaçırmasına sebep olduğundan, alacaklıların bu konuda korunması açısından borçlunun kötü niyetli olarak yapmış olduğu tasarruflarına konu mal varlığı unsurlarının tekrar alacaklının takip sahasına alınabilmesi amacıyla tasarrufun iptali davaları gündeme gelmektedir. Tasarrufun iptali davası, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (“İİK”)’nun m.277 vd. hükümleri ile düzenlenmiştir.

Muvazaa davaları ise, alacaklıların korunması amacı nedeniyle her ne kadar tasarrufun iptali davaları ile benzerlik gösterse de bu iki dava konuları, şartları, hukuki nitelikleri ve hüküm ve sonuçları bakımından oldukça farklıdır.

Bu çalışmada, öncelikle tasarrufun iptali davaları hakkında bilgi verilecek ve ardından muvazaa davaları ile tasarrufun iptali davalarının kısa bir karşılaştırılması yapılacaktır.

I. TASARRUFUN İPTALİ DAVALARI

Haciz yoluyla takiplerde borçlunun mallarının haczedilmesinden önce borçlunun mal ve hakları üzerindeki tasarruf yetkisinde herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu nedenle, mallarına haciz konulması ihtimali bulunan durumlarda borçluların çoğu kez mal kaçırmak için birtakım hileli tasarruflarda bulunmaları uygulamada sıkça karşılaşılan bir husustur. Borçluların hileli tasarrufları sebebiyle, bu tür işlemlerden zarar gören alacaklıların korunması amacı ile alacaklılara iptal davası açma hakkı tanınmıştır.

Yargıtay içtihatları doğrultusunda tasarrufun iptal davası, “borçlunun alacaklısını zarara uğratmak kastıyla mal varlığından çıkarmış olduğu, mal ve hakların veya bunların yerine geçen değerlerin, tasarruftan zarar gören alacaklının, alacağını elde etmesi amacıyla dava açarak tekrar borçlunun mal varlığına geçmesini sağlaması”² olarak tanımlanmaktadır.

A. Tasarrufun İptali Davalarının Konusu ve Amacı

Tasarrufun iptali davalarının konusu borçlunun alacaklıları aleyhine mal varlığını azaltıcı nitelikteki her türlü hukuki işlemidir³. Bu hususta önemli olan, Yargıtay içtihatları ile de belirtildiği gibi, borçlunun aktifini azaltıcı işlemleri yapması gibi, aktifini artırıcı işlemi yapması mümkünken bu işlemi yapmayarak pasif bir hareket sergilemesi de tasarrufun iptali davasının konusunu oluşturabilecektir⁴.

Tasarrufun iptali davaları; borçlunun alacaklılarından mal kaçıрма amacıyla yapmış olduğu tasarrufa konu şeyin iptal davasını açan alacaklı açısından tekrar borçlunun

¹ Baki KURU / Ramazan ARSLAN / Ejder YILMAZ, İcra ve İflas Hukuku, 22. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2008, s.613. Hakan PEKCANITEZ / Oğuz ATALAY / Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN / Muhammet ÖZEKES, İcra ve İflas Hukuku, 9. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s.701.

² Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2010/2483 K. 2010/6636 T. 08.07.2010.

³ Talih UYAR, İcra ve İflas Hukukunda Tasarrufun İptali Davasının Konusu, Ankara Barosu Dergisi, 2011/1, s.211.

⁴ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2012/6602 K. 2013/3146 T. 11.03.2013

hacze kabil malları arasında gibi işlem yapılmasına olanak sağlayarak alacaklının alacağını elde edebilmesini sağlamaktadır. Yargıtay'ın birçok kararında tasarrufun iptali davalarının amacının "borçlunun haciz ya da iflasından önce yaptığı ve aslında geçerli olan bazı tasarrufların geçersiz ya da "iyiniyet kurallarına aykırılık" sebebiyle alacaklıya karşı sonuçsuz kalmasını ve dolayısıyla o mal üzerinden cebri icraya devamla alacağın tahsilini sağlamak" olduğu ifade edilmiştir.

B. Tasarrufun İptali Davalarının Hukuki Niteliği

Tasarrufun iptali davalarının hukuki niteliği konusunda doktrinde birçok görüş bulunmaktadır⁶. Bununla birlikte hem öğreti hem Yargıtay içtihatları ile de kabul edilen tasarrufun iptali davasının dava konusu malın aynına ilişkin bir dava olmayıp şahsi nitelikte bir dava olduğudur⁷.

C. Tasarrufun İptali Davalarında Tasarruf Kavramı

Tasarrufun iptali davası ile borçlunun hileli davranışları sebebiyle alacağını elde edemeyen davacı alacaklının alacağını elde edebilmesi için borçlunun 3.kişilerle yaptığı tasarruf işlemlerinin iptali amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, İİK m.277/1'de kullanılan *tasarruf* kavramının kapsamı doktrinde tartışmalı bir konu olmakla birlikte, doktrinde bu kavramın borçlunun mal kaçırma amacı ile yaptığı işlemleri kapsamı açısından yetersiz olduğu ve tasarruf kavramı yerine *hukuki fiil* kavramının kullanılmasının daha faydalı olduğu kabul edilmektedir. Yargıtay içtihatlarında da tasarruf kavramının tek başına yetersiz olduğu ve bu kavramın borçlunun mal

⁵ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2016/2870 K. 2018/7403 T. 05.09.2018.

⁶ Orhan EROĞLU, Tasarrufun İptali Davası ile Muvazaa Davası ve Karşılaştırılması, Seçkin Yayıncılık, 1.Bası, Ankara 2019, s.31.

⁷ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2015/5549 K. 2017/7016 T. 20.6.2017.

⁸ EROĞLU, a.g.e., s.37.

varlığını azaltıcı nitelikte hukuki işlemleri ve hukuki fiillerini de içerdiği⁹ belirtilmektedir.

D. Tasarrufun İptali Davalarında Tasarrufun Alacaklıya Zarar Vermesi

Alacaklı, icra takibine konu alacağını tahsil edemediği durumlarda borçlunun hileli hukuki işlemleri ile alacağını elde edemediğini ve bu sebeple de zarara uğradığı iddia ederek tasarrufun iptali davası açabilmektedir. Tasarrufun iptali davalarında, aciz vesikası, dava şartıdır. Bu hususun sebebi, alacaklının aciz vesikası ile zarara uğradığını göstermektedir, nitekim aciz vesikası ile alacaklı, borçlunun mevcut mal varlığının alacaklarını karşılamadığını ve bu nedenle de borçlunun gerçekleştirmiş olduğu bir tasarruf nedeni ile zarara uğradığını ortaya koymaktadır¹⁰.

Alacaklı davacının borçlunun tasarrufu sebebi ile zarar gördüğünün kabul edilebilmesi için öncelikle alacaklının borçludan gerçek bir alacağının bulunması gerekmektedir. Bu doğrultuda da kural olarak sadece muaccel alacaklar için tasarrufun iptali davası açılacaktır. Ayrıca, alacaklının zarar gördüğünün kabulü için borçlunun iptale konu yapılacak tasarrufu haczi kabil bir mal varlığına ilişkin olmalıdır. Her ne kadar bu konuda doktrinde farklı görüşler mevcut olsa da konusu hacedilemeyen bir mal varlığı unsuruna ilişkin olan tasarrufların tasarrufun iptali davasına konu olamayacağı yönündedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, tasarrufun iptali davasının açılabilmesi için alacaklı tarafından borçluya karşı bir icra takibi başlatılması ve bu icra takibinin kesinleşmesi gerekmektedir¹¹. İcra takibinin tasarrufun iptali davası açıldıktan sonra kesinleşebileceğine dair Yargıtay kararları bulunmakta olup, kesinleşmiş icra

⁹ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2013/19827 K. 2015/5866 T. 14.4.2015.

¹⁰ EROĞLU, a.g.e., s.59.

¹¹ A.g.e. s.75.

takibinin bulunması dava şartının eksik olması halinde bu eksikliğin yargılama devam ederken tamamlanması mümkündür¹².

E. Tasarrufun İptali Davasının Tarafları

Tasarrufun iptali davasının kimler tarafından açılabileceği İİK m.277 ve kimlere karşı açılabileceği de İİK m.282 ile öngörülmüştür.

Haciz yolu ile takiplerde, davacısı kesin ya da geçici aciz vesikası sahibi alacaklılar ve kendisine karşı İİK m.97/17 hükmüne göre açılan istihkak davasında alacaklı aciz belgesi sunmadan karşılık dava olarak tasarrufun iptal davası açabilir.

Tasarrufun iptali davasının özelliği gereği tasarrufun iptali davalarında davalı tarafta icra takibinin borçlusu ile birlikte borçlunun gerçekleştirdiği hukuki işlemin karşı tarafı olan 3.kişi yer alır. Bu hususta, borçlu ile 3. kişi arasında mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır¹³.

II. TASARRUFUN İPTALİ DAVALARINA KONU TASARRUFLAR

Borçlunun tasarrufun iptali davasına konu tasarrufları İİK m.278, m.279 ve m.280 ile üç grup altında toplanmıştır ve fakat İİK ile sayılan bu tasarruflar sınırlı sayıda olmayıp Yargıtay içtihatlarında da İİK’da sayılan durumların sınırlı sayıda olmadığı ve bu hususun hâkimin takdir yetkisine bağlı olduğu “Borçlunun aciz ya da iflasından önce yaptığı iptale tabi tasarrufları, üç grup altında ve İİK.nun 278, 279 ve 280. maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak, bu maddelerde iptal edilebilecek bütün tasarruflar, sınırlı olarak sayılmış değildir. Kanun, iptale tabi bazı tasarruflar için

¹² A.g.e. s.75.

¹³ A.g.e., s.109.

genel bir tanımlama yaparak hangi tasarrufların iptale tabi olduğu hususunun tayinini hakimine bırakmıştır” şeklinde ifade edilmektedir¹⁴.

A. İvazsız Tasarruflar ve Bağışlamalar Sebebiyle İptal

İİK m.278 ile bağışlamalar ve ivazsız tasarrufların tasarrufun iptali davasına konu olabileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin sebebi, bir hakkı karşılıksız olarak elde eden kişilerin bir karşılık elde eden kişilere oranla daha az korunmaya layık olmasıdır¹⁵. İlgili düzenlemenin ilk bölümü; *“Mütat hediyeler müstesna olmak üzere, hacizden veya haczedilecek mal bulunmaması sebebiyle acizden yahut iflasın açılmasından haczin veya aciz vesikası verilmesinin sebebi olan yahut masaya kabul olunan alacaklardan en eskisinin tesis edilmiş olduğu tarihe kadar geriye doğru olan müddet içinde yapılan bütün bağışlamalar ve ivazsız tasarruflar batıldır. Ancak, bu müddet haciz veya aciz yahut iflastan evvelki iki seneyi geçemez.”* şeklindedir. Bu düzenlemede, ivazsız tasarruflar arasında mutata hediyelerin iptale konu edilemeyeceği belirtilmiştir. Maddenin devamında ise bağışlama gibi olan tasarruflara sınırlı sayıda olmayacak şekilde yer verilmiş olup bu tasarruflar şu şekildedir:

- a. Karı ve koca ile usul ve fûru, neseben veya sıhren üçüncü dereceye kadar hısımlar, evlat edinenle evlatlık arasında yapılan ivazlı tasarruflar,
- b. Akdin yapıldığı sırada, kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akitler,
- c. Borçlunun kendisine yahut üçüncü bir şahıs menfaatine kaydı hayat şartıyla irat ve intifa hakkı tesis ettiği akitler ve ölünceye kadar bakma akitleri,

¹⁴ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2015/6070 K. 2017/5512 T. 16.05.2017

¹⁵ KURU / ARSLAN / YILMAZ, a.g.e., s.617.

Bu hususta belirtmek gerekir ki, a. bendinde yer alan “*neseben veya*” ibaresi Anayasa’ya aykırı bulunması sebebiyle iptal edilmiş olup, işbu kararın yürürlük tarihi 15.08.2019’dur¹⁶.

B. Aciz Halinde Yapılan Tasarruflar Sebebiyle İptal

İİK m.279 ile maddede belirtilen tasarrufların borcunu ödemeyen bir borçlu tarafından hacizden veya mal bulunmaması sebebi ile acizden önceki bir sene içinde yapılmış olması halinde iptaline karar verileceği düzenlenmiştir. Bu tasarruflar madde metninde şu şekilde belirtilmiştir:

- a. Borçlunun teminat göstermeği evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler,
- b. Para veya mutat ödeme vasıtalarından gayrı bir suretle yapılan ödemeler,
- c. Vadesi gelmemiş borç için yapılan ödemeler,
- d. Kişisel hakların kuvvetlendirilmesi için tapuya verilen şerhler.

Bu hükmün amacı, borçlunun bir kısım alacaklılarının diğer alacaklılarına karşı korunmasını sağlamak olup maddede sayılan tasarruflar sınırlı sayıda belirtilmiştir¹⁷. Ayrıca, her ne kadar madde metninin lafzı doğrultusunda acizden bahsedilse de öğretide hükümde borca batıklığın kastedildiği kabul edilmektedir¹⁸.

Bununla birlikte, borçlunun işbu madde uyarınca aciz halindeyken yaptığı tasarrufların iptal edilebilmesi için borçlunun aciz içinde bulunduğu yararına tasarruf yapılan 3. kişi tarafından bilindiği/bilinmesi gerektiği karine olarak kabul edilmekte olup maddenin son fıkrası doğrultusunda 3. kişinin bu hususun aksini ispat

¹⁶ EROĞLU, a.g.e., s.150.

¹⁷ A.g.e., s.158.

¹⁸ A.g.e., s.158.

etmesi halinde ilgili tasarrufun iptaline hükmedilmeyecektir¹⁹. Nitekim, maddenin son fıkrasında “bu tasarruflardan istifade eden kimse borçlunun hal ve vaziyetini bilmediğini ispat eylerse iptal davası dinlenmez” hükmüne yer verilmiştir.

C. Zarar Görme Kastı Sebebiyle İptal

İİK m.280 ile mal varlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun, alacaklılarına zarar verme kastıyla yaptığı tüm işlemlerinin, borçlunun içinde bulunduğu mali durumun ve zarar verme kastının işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesi gerektiren açık emarelerin bulunduğu hallerde iptal edileceği düzenlenmiştir. Bu hususta, ispat yükü alacaklıda olup davacı alacaklının borçlunun borca batık bir halde iken zarar verme kastıyla tasarrufta bulunduğunu ve işlemin diğer tarafının da takip borçlusunun mali durumunu ve zarar verme kastını bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat etmesi gerekmektedir²⁰. Bununla birlikte, davacının bu ispat yükünü yerine getirmesi bazı durumlarda oldukça zor olacağından kanunda alacaklının ispat yükünü hafifletecek birtakım karinelere yer verilmiştir.

İlk karine, lehine tasarruf yapılan 3.kişinin, borçlunun karı veya kocası, usul veya füruu ile üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları, evlat edineni veya evlatlığı olmasıdır. Bu durumda, borçlunun borca batık bir halde iken zarar verme kastıyla tasarrufta bulunduğu ve işlemin diğer tarafının da takip borçlusunun mali durumunu ve zarar verme kastını bildiği karineten kabul edilmektedir.

Diğer karine ise, ticari işletmenin veya işyerindeki mevcut ticari emtianın tamamını veya mühim bir kısmını devir veya satın alan yahut bir kısmını iktisapla beraber işyerini sonradan işgal eden 3. kişinin, borçlunun alacaklılarına zarar verme kastını

¹⁹ Erhan GÜNAY, Tasarrufun İptali Davası, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, 2019 Ankara, s.155.

²⁰ PEKCANİTEZ / ATALAY / SUNGURTEKİN ÖZKAN / ÖZEKES, a.g.e., s.709.

bildiği ve borçlunun da bu hallerde zarar kastı ile hareket ettiğinin kabul edilmesidir. Ayrıca, maddenin son cümlesine göre, bu karine, ancak iptal davasını açan alacaklıya devir, satış veya terk tarihinden en az üç ay evvel keyfiyetin yazılı olarak bildirildiğini veya ticari işletmenin bulunduğu yerde görülebilir levhaları asmakla beraber Ticaret Sicili Gazetesiyle; bu mümkün olmadığı takdirde bütün alacaklıların ıtılarnı temin edecek şekilde münasip vasıtalarla ilan olunduğunu ispatla çürütülebilir.

III. TASARRUFUN İPTALİ DAVALARINDA SÜRELER

İİK m.284 ile tasarrufun davası hakkının batıl tasarrufun vukuu tarihinden itibaren beş sene geçmekle düşeceği öngörülmüştür. Bu düzenlemede yer alan beş yıllık süre hak düşürücü nitelikte olup beş yıllık sürenin başlangıç tarihi borçlu ile üçüncü kişi arasında yapılan hukuki işlemin yapıldığı tarihtir.

İvazsız tasarruflar ve bağışlamaların iptalinde, İİK m.278 ile tasarrufun iptali için haciz, aciz veya iflasın açılmasından itibaren geriye doğru, alacağın doğum tarihi ile sınırlı olmak kaydıyla iki yıl içerisinde yapılması gerekmektedir. Bu iki yıllık süre, borçlunun tasarrufunun iptal edilebilmesi için öngörülmüş bir süre olup, İİK m.284'te öngörülmüş olan beş yıllık hak düşürücü süre ise dava açmak için düzenlenmiş bir süredir²¹.

İvazsız tasarruflar ve bağışlar gibi, borçlunun aciz halinde yaptığı tasarrufların iptali içinde özel bir süre öngörülmüştür. Buna göre, İİK m.279 gereğinde, borçlunun aciz halinde yaptığı tasarrufların hacizden veya mal bulunmaması sebebi ile acizden evvelki bir sene içinde yapılmış olması gerekmektedir.

²¹ EROĞLU, a.g.e., s.134

IV. TASARRUFUN İPTALİ DAVASININ SONUÇLARI

Tasarrufun iptali davasının sonuçları ve tasarrufun iptaline karar verilmesi halinde iadenin kapsamı İİK m.283 ile düzenlenmiştir. Tasarrufun iptali davasının niteliği itibariyle kişisel bir dava olması sebebiyle²², hacizde, davacı alacaklı, iptal davasını kazanınca lehine tasarruf yapılmış olan 3.kişi malın maliki olarak kalmaya devam eder ve fakat bu durumda tasarrufun iptali davasını kazanan alacaklı malı cebri icra yoluyla haczettirip sattırarak alacağını elde etme hakkına sahip olur²³.

Ayrıca, tasarrufun iptali davasının kabul edilmesi ile birlikte davacının alacağı ve fer'ileri ile sınırlı olarak karar verilmektedir. Bu hususlar Yargıtay kararları ile de şu şekilde açıklanmaktadır:

“İptal davasının amacı, İİK 277 ve devamı maddelerinde öngörüldüğü gibi borçlunun mevcudunu azaltmaya yönelik tasarruflarını iptal ettirmektir. Yukarıda açıklanan İİK.nun 283. maddesi hükmüne göre iptal davasının konusu taşınmaz mal olduğu takdirde, davalı üçüncü kişi üzerindeki kaydın düzeltilmesine gerek olmadan bu taşınmazın haciz ve satışı istenebilir. Diğer söyleyişle bu dava alacaklıya borçlunun mal kaçırma amacıyla yaptığı tasarrufla ilgili mal üzerinde alacağın tahsilini sağlama yetkisini verir. Bu yetki de alacak miktarı ile sınırlıdır.”²⁴

Davalı üçüncü kişinin dava sonuçlanmadan davaya konu malı elden çıkarmış olması durumunda ise dördüncü kişinin iyiniyetli olmaması halinde dava dördüncü kişiye

²² A.g.e., s.196.

²³ PEKCANİTEZ / ATALAY / SUNGURTEKİN ÖZKAN / ÖZEKES, a.g.e., s.721.

²⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2012/3-101 K. 2012/597 T. 19.09.2012.

yöneltebileceği gibi davaya üçüncü kişiye karşı tazminat davası olarak devam edilmesi de mümkündür²⁵.

İİK m.283/3 hükmüne göre, alacaklının açtığı iptal davası üzerine davalı üçüncü kişi de davayı kaybetme ihtimaline karşı kendi mal varlığında hasıl olacak eksikliğin borçludan tahsilini aynı davada isteyebilir ve üçüncü kişinin bu talebi, iptal davasının tefrik edilerek daha önce hükme bağlanmasına engel değildir.

Bunların yanı sıra, İİK m.283/6'da yer alan düzenlemeye göre, kendisine bağış yapılan iyi niyetli ise yalnız dava zamanında elinde bulunan miktarı geri vermeye mecburdur.

V. MUVAZAA DAVALARI

TBK m.19/1 hükmüne göre, bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.

Bir sözleşmede muvazaa, tarafların yaptıkları sözleşmenin hiç hüküm doğurmaması ya da görünüşteki sözleşmeden başka bir sözleşmenin hükümlerini doğurması hususunda anlaşmaları olarak tanımlanmaktadır²⁶. Bu anlamda, taraflar dışarıya karşı gerçek iradelerini açıklamamakta ve gerçekte yaptıkları sözleşmenin herhangi bir hukuki sonuç doğurmaması veya dışarıya gösterdikleri beyanlarından başkaca bir sözleşmenin hükümlerinin uygulanması hususunda anlaşmaktadırlar.

Tarafların muvazaalı sözleşmenin hiç hüküm doğurmayacağı hususunda anlaşmaları halinde basit (mutlak) muvazaa, tarafların muvazaalı sözleşmenin arkasında başka bir

²⁵ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2015/4819 K. 2017/10158 T. 06.11.2017.

²⁶ M. Kemal OĞUZMAN / M. Turgut ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 1, Vedat Kitapçılık, 9. Bası, İstanbul 2011, s.135.

sözleşmenin meydana gelmesi hususunda anlaşmaları halinde ise nitelikli (nispi) muvazaa gündeme gelmektedir²⁷.

Muvazaalı bir hukuki işlemde söz edebilmek için görünürde bir işlem, muvazaa anlaşması, aldatma kastı ve gizli işlem unsurunun bulunması gerekmekte olup gizli işlem unsuru sadece nitelikli muvazaada aranmaktadır²⁸. Her ne kadar TBK m.19 ile aldatma kastının aranacağı açıkça düzenlenmemiş olsa bile gizleme kastının sadece üçüncü kişilerin aldatılması ile gerçekleşebilecek olması sebebiyle aldatma kastının muvazaanın içeriğine dahil edilmesi gerektiği kabul edilmektedir²⁹.

A. Muvazaa Davasının Tarafları

Muvazaa davasında davacı, muvazaalı işlemde zarar gören ve muvazaa davası açmakta hukuki yararı olan kişilerdir³⁰. Bu anlamda, muvazaa davası, muvazaalı işlemin tarafı olmayıp ve fakat muvazaalı işlem sebebi ile zarar görmüş olan üçüncü kişiler tarafından açılacaktır. Bu hususta belirtmek gerekir ki, Yargıtay içtihatları doğrultusunda kimse kendi muvazaasına dayanarak bir hak talep edemeyeceğinden muvazaalı işlemin tarafı olan kişiler kural olarak muvazaa davalarında davacı olamayacaklardır³¹.

Muvazaa davalarının davalı tarafı ise muvazaalı işlemi yapan taraf veya taraflar olacaktır.

B. Muvazaanın Hüküm ve Sonuçları

²⁷ A.g.e., s.136.

²⁸ EROĞLU, a.g.e., s.219.

²⁹ A.g.e., s.225.

³⁰ A.g.e., s.256.

³¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2010/1-1 K. 2010/32 T. 27.01.2010.

Muvazaanın mevcut olması durumunda görünürdeki işlem tarafların gerçek iradesine uygun olmadığı için geçerli değildir, hüküm doğurmaz ve bu geçersizlik sözleşmenin yapıldığı andan itibaren başlar³². Ayrıca belirtmek gerekir ki, muvazaa davalarında davanın konusu muvazaalı işlemin geçersizliğinin tespittir.

Görünürdeki işlemin geçersiz olmasının yanında tarafların gerçek iradelerinin örtüştüğü gizli işlem ise mevzuat hükümleri gereğince geçerlilik şartlarına uygunluğu doğrultusunda geçerlidir.

C. Muvazaa Davalarında Zamanaşımı

Muvazaa davaları herhangi bir zamanaşımı süresine ya da hak düşürücü süreye tabi olmaksızın her zaman açılabilir³³. Nitekim, muvazaalı işlemler hüküm ve sonuç doğurmadığı için muvazaalı işlemin üzerinden belirli bir zaman geçmesi ile görünüşteki muvazaalı işlem geçerli hale gelmeyecektir³⁴.

VI. TASARRUFUN İPTALİ VE MUVAZAA DAVALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

A. Amaç ve Konu Bakımından Karşılaştırılması

Tasarrufun iptali ve muvazaa davaları arasında benzerlik ve farklılıklar bulunmakla beraber, en önemli benzerliklerden biri davaların amacı hususunda gözlemlenmektedir. Nitekim, her iki davada da borçluların hileli davranışları sebebi ile alacaklıların zarara uğraması engellenmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte her ne

³² EROĞLU, a.g.e., s.234.

³³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2014/1-560 K. 2015/2371 T. 04.11.2015.

³⁴ EROĞLU, a.g.e., s.258.

kadar iki dava türü amaç bakımından birbirine benzemekte ise de davaların nitelikleri, şartları, hüküm ve sonuçları birbirinden farklıdır³⁵.

İki dava arasındaki en önemli farklardan biri Yargıtay kararlarında da ifade edildiği gibi, iptal davasının “*borçlu tarafından geçerli olarak yapılan tasarruf işlemlerinin - davacı bakımından- hükümsüz olduğunu tespit ettirmek için*” açılması karşısında, muvazaa davasının “*borçlunun yaptığı tasarruf işleminin gerçekte hiç yapılmamış olduğunun*³⁶” tespiti için açılmasıdır. Bu anlamda, tasarrufun iptali davası geçerli işlemlere karşı açılırken muvazaa davaları geçersiz işlemlerin geçersiz olduğunun tespiti için açılır.

Ayrıca, iki dava arasındaki önemli farklardan biri de tasarrufun iptali davasının kişisel nitelikte bir dava, muvazaa davasının ise aynı nitelikte bir dava olmasıdır. Nitekim, tasarrufun iptali davasında tasarrufa konu malın mülkiyet hakkı üçüncü kişiden alınıp borçluya iade edilmemekte ve mülkiyet hakkı üçüncü kişide kalmaya devam etmektedir. Muvazaa davalarında ise muvazaaya konu malın mülkiyet hakkı muvazaalı işlemi yapan tarafa dönmektedir³⁷.

Davaların konusu açısından bir değerlendirme yapılırsa; tasarrufun iptali davalarının konusu borçlunun alacaklıları aleyhine mal varlığını azaltıcı nitelikteki her türlü hukuki işlemi iken muvazaa davalarının konusu açısından herhangi bir sınırlama bulunmadığı görülecektir. Nitekim, muvazaa davaları herhangi bir işlemin geçersizliğinin tespiti için açılmaktadır.

³⁵ A.g.e., s.264.

³⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2014/17-2389 K. 2016/129 T. 10.02.2016.

³⁷ EROĞLU, a.g.e., s.263.

B. İspat Usulü ve Karineler Bakımından Karşılaştırılması

Muvazaa davası, muvazaalı işlemin geçersizliğinin tespit edilmesinde hukuki yararı bulunan herkes tarafından açılabilir. Kural olarak, muvazaalı işlemin tarafı olmayan üçüncü kişiler, danişıklı işlem sebebiyle hakları zarara uğratıldığı takdirde muvazaalı işlemlerin geçersizliğini ileri sürebilir, çünkü danişıklı bir hukuki işlem ile üçüncü kişilere zarar verilmesi onlara karşı işlenmiş bir haksız eylem niteliğindedir. Ancak üçüncü kişinin danişıklı işlem ile haklarının zarar uğratıldığı benimsenebilmesi için onun danişıklı işlemde bulunandan alacaklı olması ve danişıklı işlemin alacağının ödenmesini önlemek amacıyla yapılmış bulunması gerekir³⁸.

Tasarrufun iptali davalarının ise kimin tarafından açılacağı sınırlı olarak İİK'da belirtilmiş olup buna göre tasarrufun iptali davaları sadece borçludan alacaklı olan kişiler tarafından açılabilir. Aynı zamanda, tasarrufun iptali davalarında alacaklının borçlunun tasarrufu sebebi ile zarar görmesi ve zarara uğradığını ispat eder mahiyette aciz vesikasına sahip olması gerekmektedir³⁹.

Muvazaa ve tasarrufun iptali davalarında davacıların iddialarını ispat edebilmeleri açısından dikkate alınması gereken bir fark ortaya çıkmaktadır. Muvazaa davalarında, genellikle davacının ileri sürebileceği yazılı bir delil mevcut olmadığı için davacının iddiasının ispatı açısından tanıklar beyanları oldukça önemlidir⁴⁰. Bununla birlikte tasarrufun iptali davaları açısından ise İİK ile düzenlenmiş alacaklı lehine karineler mevcut olduğundan ispat yükü genellikle davalı tarafta bulunmaktadır. Bu yönüyle, muvazaa davalarında davacının iddiasını ispat etmesi tasarrufun iptali davaları ile karşılaştırıldığında daha zordur.

³⁸ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2016/17777 K. 2018/3977 T. 10.04.2018.

³⁹ EROĞLU, a.g.e., s.269

⁴⁰ A.g.e., s..275.

C. Davaların Sonunda Verilecek Kararlar Bakımından Karşılaştırma

Tasarrufun iptali davalarının kabulü halinde, iptal kararının tasarruf konusu işleme bir etkisi bulunmamaktadır. Dava sonucunda, borçlunun hileli tasarrufu ile tasarrufa konu şeyin mülkiyet hakkını kazanan üçüncü kişi bu hakkını muhafaza eder. Fakat, alacaklı, tasarrufa konu malı cebri icra yoluyla haczettirip sattırarak alacağını elde etme hakkına sahip olur.

Muvazaa davalarının kabulü halinde ise, muvazaaya konu malın mülkiyet hakkı muvazaalı işlemi yapan borçlu tarafa geri döndüğünden alacaklı davaya konu malın mülkiyetinin borçluda olduğunun tespit edilmesi sebebi ile ilgili malın haczedilmesini ve satılmasını sağlayabilir.

D. Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süre Bakımından Karşılaştırılması

İİK m.284 gereğince tasarrufun iptali davaları, borçlunun hileli tasarrufundan itibaren beş yıllık süreye tabidir. Bunun yanı sıra, muvazaa davalarının açılması açısından herhangi bir zamanaşımı süresi ya da hak düşürücü süre bulunmamaktadır.

VII. MUVAZAA DAVALARINDA İİK M.283/1 HÜKMÜNÜN KIYASEN UYGULANMASI

Tasarrufun iptali davasının kabulü halinde, davanın şahsi özelliği gereğince mahkemece kurulan hükümden sadece davacı alacaklı faydalanmaktadır. Tasarrufun iptali davasının hak düşürücü süreye tabi olması sebebiyle, diğer alacaklıların süresi içinde tasarrufun iptali davası açmaması halinde dava açan alacaklının elde ettiği haktan faydalanması mümkün değildir. Bununla birlikte, muvazaa davalarında ise, bu

davalar aynı nitelikte olduğu için işbu davaların kabulü halinde kurulan hükümden hukuki yararı bulunan herkes faydalanabilecektir⁴¹.

Ayrıca, tasarrufun iptali neticesinde kurulan hükümde mahkeme tarafından davacı alacaklının icra takibine konu alacağı ve fer'ileri ile sınırlı olarak karar verilmekteyken, muvazaa davalarında ise muvazaalı işlemin yapıldığı tarihten itibaren geçersiz olduğu tespit edilir.

Muvazaa davası açılmadan önce alacaklı tarafından borçluya karşı icra takibi başlatıldıysa ve borçlunun alacaklının alacağını almasını engelleyici muvazaalı tasarruflarda bulunduğu tespit edilecek olursa bu durumda alacaklının tasarrufun iptali davası ve muvazaa davası açması hususunda seçimlik bir hakkı olacaktır⁴². Ayrıca, Yargıtay tarafından alacaklının hem tasarrufun iptali hem de muvazaa davası açmasında hukuki yarar bulunduğu ve hatta bu davaların tek bir dava dilekçesi ile birlikte terditli olarak da açılabileceği kabul edilmektedir⁴³.

Bazı durumlarda ise, alacaklı, tasarrufun iptali davasının tabii olduğu hak düşürücü süreyi kaçırmaması ya da alacaklının dava şartı olan aciz vesikasına sahip olmaması sebebiyle tasarrufun iptali davasının açılması hususunda engellerle karşılaşabilir. Bu gibi durumlarda Yargıtay, alacaklının muvazaa davası açarak İİK m.283/1 hükmünün kıyasen uygulanabileceğini kabul etmektedir⁴⁴. İİK m.283/1 ile davacının, iptal davası sabit olduğu takdirde, bu davaya konu teşkil eden mal üzerinde cebri icra yolu ile, hakkını almak yetkisini elde eder ve davanın konusu taşınmazsa, davalı üçüncü şahıs üzerindeki kaydın tashihine mahal olmadan o taşınmazın haciz ve satışını isteyebileceği öngörülmüştür. Buna göre, İİK m.283/1'in muvazaa davalarına kıyasen

⁴¹ A.g.e., s.278.

⁴² A.g.e., s.279.

⁴³ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E. 2008/630 K. 2008/3223 T. 12.06.2008.

⁴⁴ Yargıtay 23. Hukuk Dairesi E. 2016/2885 K. 2018/4351 T. 27.09.2018.

uygulanması halinde, muvazaaya konu edilen maldan alacaklı alacağını elde etmek için faydalanabilecektir. Fakat, bu dava sonuç olarak muvazaa davasından farklı olarak aynı değil şahsi nitelik taşımaktadır, davanın kabulü halinde mahkeme muvazaalı işlemin iptaline gerek olmaksızın tasarruf konusu malın haciz ve satışına karar verecektir⁴⁵.

SONUÇ

Tasarrufun iptali davası, borçlunun henüz tasarruf yetkilerinin kısıtlanmamış olduğu dönemde alacaklılarından mal kaçırma kastıyla gerçekleştirdiği hukuki işlemlerin davacı alacaklı açısından alacak miktarı ile sınırlı olmak şartıyla hükümsüz sayılarak borçlunun işbu hukuki işlemlere konu malvarlığı unsurlarının alacaklının takip alanına sokulmasını ve bu sayede alacaklının cebri icra yoluyla alacağını elde etmesini sağlayan kişisel nitelikte bir davadır. Bu açıdan hukukumuzda tasarrufun iptali davası İİK ile düzenlenmiştir.

Muvazaa davaları açısından muvazaa davaları ile amaçlanan sonuç alacaklının korunmasının sağlanması yönünden benzer olmasına rağmen iki davanın koşulları, nitelikleri ve hüküm ve sonuçları açısından birbirlerinden farklı davalar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Yargıtay uygulaması ile birlikte, muvazaa davalarına tasarrufun iptali davasının hüküm ve sonuçlarının kıyasen uygulandığı görülmektedir.

⁴⁵ EROĞLU, a.g.e., s.281.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Hakan** Tasarrufun İptali Davalarında Yargıtay Tarafından Kabul Edilen Özel Dava Şartları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 64 (4) 2015.
- EROĞLU, Orhan** Tasarrufun İptali Davası ile Muvazaa Davası ve Karşılaştırılması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- GÜNAY, Erhan** Tasarrufun İptali Davası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- KURU, Baki/
ARSLAN, Ramazan/
YILMAZ, Ejder** İcra ve İflas Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2008.
- OĞUZMAN, M. Kemal/
ÖZ, M. Turgut** Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011.
- PEKCANITEZ, Hakan/
ATALAY, Oğuz/
SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/
ÖZEKES Muhammet** İcra ve İflas Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.
- UYAR, Talih** İptali Davaları, Bilge Yayınevi, Ankara 2019.
- UYAR, Talih** İcra ve İflas Hukukunda Tasarrufun İptali Davasının Konusu, Ankara Barosu Dergisi, 2011/1.

Yararlanılan İnternet Siteleri:

<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>